

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની વડી અદાલતમાં

ક્રિમીનલ અપીલ નં. ૫૪૩/૧૯૯૫

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	
૨	પત્રકારને સંદર્ભ કરવામાં આવશે કે નહીં?	
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટને સંબંધિત કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે ?	
૫	શું આ ચુકાદો દીવાની ન્યાયાધીશને પરીપત્રીત કરવાનો છે ?	

=====

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(એસ)

વિરુદ્ધ

બળવંતભાઈ બેચરભાઈ પટેલ (તેમના વિરુદ્ધની અપીલ નામંજૂર કરવામાં

આવી) અને જ....સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ :

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ માટે સુશ્રી મોનાલી ભટ્ટ, એ.પી.પી.

પ્રતિવાદી નં. ૪ તરફે એડવોકેટ શ્રી પી.એફ. અધ્વર્યુ,

પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૩, ૫ તરફે એડવોકેટ શ્રી વી.એમ. ધોતરે, અધીવક્તા

=====

કોરમ : માનનીય ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૧૦/૦૨/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૭૮ હેઠળની આ અપીલ ૩૧.૧.૧૯૯૫ના રોજ વિશેષ કેસ નં. ૫/૧૯૯૧માં માનનીય વિશેષ ન્યાયાધીશ, નડિયાદ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા અને આદેશ વિરુદ્ધ નિર્દેશિત છે, જેમાં નીચલી અદાલતના માનનીય ન્યાયાધીશે મૂળ આરોપીગણ-અત્રેના પ્રતિવાદીઓ-ને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૨, ૧૩(૧)(ડી), ૧, ૨, ૩ સાથે વંચીને કલમ ૧૩(૨) હેઠળ દંડનીય ગુનાના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો।

૨. ફરિયાદ પક્ષના કેસના સંક્ષિપ્ત તથ્યો એ છે કે ફરિયાદીનું કપડવંજ ખાતે સો મિલ છે. કપડવંજમાં આશરે ૩૨ સો મિલો છે અને તેમણે આ સો મિલોની એક

સંસ્થા રચી છે તથા હાલના ફરિયાદી તે સંસ્થાના પ્રમુખ હતા. આરોપીઓ વન વિભાગમાં ફરજ બજાવે છે. ફરિયાદમાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે આરોપીઓ ગુનો નોંધવામાં ન આવે તે માટે સંસ્થાથી રૂ. ૧૫,૦૦૦/- વસૂલ કરી રહ્યા હતા. વધુમાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે વર્ષ ૧૯૮૮માં આરોપીઓએ રકમ વધારીને સંસ્થાથી રૂ. ૩૦,૦૦૦/-ની માંગણી કરી હતી. આ રકમ વધુ હોવાથી અંતે તે રૂ. ૨૭,૦૦૦/- પર નક્કી કરવામાં આવી હતી. તેથી, ૨૧.૧૨.૧૯૮૮ના રોજ આશા ટ્રેડર્સના કાર્યાલયમાં આરોપી નં. ૩ને રૂ. ૧૫,૦૦૦/- સોંપવામાં આવ્યા હતા. ૩.૧.૧૯૮૯ના રોજ આરોપી નં. ૧, ૨ અને ૩ બાકી રહેલી રૂ. ૧૨,૦૦૦/- રકમ માટે ફરિયાદી પાસે આવ્યા હતા. ફરિયાદી કોઈ રકમ ચૂકવવા ઈચ્છતા ન હોવાથી તેમણે આરોપીઓને ૪.૧.૧૯૮૯ના રોજ સાંજે ૬.૦૦ વાગ્યાથી ૭.૦૦ વાગ્યા દરમિયાન આશા ટ્રેડર્સના કાર્યાલયમાં આવવાનું કહ્યું. ફરિયાદી રકમ ચૂકવવા ઈચ્છતા ન હોવાથી તેમણે ૪.૧.૧૯૮૯ના રોજ નડિયાદ ખાતે એસીબી કાર્યાલયનો સંપર્ક કર્યો અને ફરિયાદ નોંધાવી. પંચોને બોલાવવામાં આવ્યા. ફરિયાદીએ રૂ. ૧૦૦/-ની પાંચ ચલણી નોટો તથા એક રૂપિયાની એક ચલણી નોટ રજૂ કરી. પંચોને ફરિયાદી સાથે પરિચય કરાવવામાં આવ્યો. પી.એસ.આઈ. શ્રી પુંવારેએ એન્ટ્રાસીન પાવડરની સારવાર તથા અલ્ટ્રા વાયોલેટ લેમ્પનું કાર્ય યોગ્ય રીતે સમજાવ્યું. ત્યારબાદ જરૂરી પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરીને દરોડા પક્ષે નડિયાદથી બપોરે ૪.૪૫ વાગ્યે પ્રસ્થાન કર્યું. ફરિયાદી, પંચ નં. ૧ સાથે આશા ટ્રેડર્સના કાર્યાલયમાં જવા ગયો. પંચ નં. ૨ દરોડા સ્ટાફ સાથે રહ્યો. ફરિયાદીને આરોપી નં. ૩નો ફોન આવ્યો,

જેમાં તેણે ફરિયાદીને પૂછ્યું કે કેશુભાઈ આવ્યા છે કે કેમ? ફરિયાદીએ જવાબ આપ્યો કે હા, તે પોતે કેશુભાઈ છે. આરોપીએ તેને કહ્યું કે તમે રાહ જુઓ, અમે આવી રહ્યા છીએ. ત્યારબાદ આરોપીઓ ત્યાં પહોંચ્યા અને બાકી રહેલી રૂ. ૧૨,૦૦૦/-ની માંગણી કરી. તેથી ફરિયાદીએ આરોપી નં. ૩ને રૂ. ૧૨,૦૦૦/- આપ્યા, જેમણે તે રકમ આરોપી નં. ૨ને આપી, જેણે તેની ગણતરી શરૂ કરી. ત્યારબાદ ફરિયાદી કાર્યાલયમાંથી બહાર ગયો અને અગાઉ નક્કી કરેલું તથા સૂચવાયેલ સંકેત આપ્યો. સંકેત જોઈને દરોડા પક્ષ ત્યાં દોડી ગયો. દરોડા પક્ષને જોઈને આરોપી નં. ૨એ રકમ ફેંકી દીધી. ત્યારબાદ પંચોની હાજરીમાં તે ચલણી નોટો કબજે કરવામાં આવી. આ બધી નોટો લેમ્પના પ્રકાશમાં બતાવવામાં આવી, જેમાં ચમકતો નીલો પાવડર દેખાયો. આરોપીઓના કપડાં પર કોઈ પાવડરના નિશાન જોવા મળ્યા નહોતા. આરોપી નં. ૨ અને ૩ના હાથ, ફરિયાદીના હાથ તથા પંચ નં. ૨ના હાથને લેમ્પમાં જોતા એન્ટ્રાસીન પાવડરના નિશાન જોવા મળ્યા. વિગતવાર પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું. ચલણી નોટોના નંબર પંચનામાના પ્રથમ ભાગ સાથે સરખાવવામાં આવ્યા. આ નોટો પર પંચોએ સહી કરી. વિગતવાર પંચનામા પર હાજર પંચો તેમજ તપાસ અધિકારીએ સહી કરી. ચલણી નોટો જપ્ત કરવામાં આવી. સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ ગુનો નોંધવામાં આવ્યો અને નડિયાદ એસીબી દ્વારા આગળની તપાસ કરવામાં આવી. તપાસ દરમિયાન પ્રતિસાદકર્તાની ધરપકડ કરવામાં આવી અને અંતે તેના વિરુદ્ધ આરોપપત્ર

દાખલ કરવામાં આવ્યું, જે વિશેષ કેસ નં. ૫ ઓફ ૧૯૯૧ તરીકે નોંધાયું. પ્રતિસાદકો વિરુદ્ધ ટ્રાયલ શરૂ કરવામાં આવ્યો.

૩. વર્તમાન આરોપી વિરુદ્ધનો કેસ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા છે.

૪. નીચલી અદાલતમાં સુનાવણીના અંતે, ઇન્ડ પ્રક્રિયા સંહિતાની ધારા ૩૧૩ હેઠળ આરોપીના નિવેદન નોંધ્યા પછી, તથા ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષની દલીલો સાંભળ્યા બાદ, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ૩૧.૧.૧૯૯૫ના ચુકાદો અને આદેશ દ્વારા પ્રતિવાદીઓને તેમના વિરુદ્ધ મુકાયેલા તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો.

૫. નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત ચુકાદા અને આદેશથી વ્યથિત તથા અસંતુષ્ટ થઈને અપીલકર્તા રાજ્યએ વર્તમાન અપીલ દાખલ કરી છે.

૬. માનનીય એ.પી.પી. શ્રીમતી ભટ્ટે દલીલ કરી હતી કે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને આદેશ કાયદાની જોગવાઈઓની વિરુદ્ધ છે; નીચલી અદાલતે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલ પુરાવાનું યોગ્ય મૂલવણ કર્યું નથી અને કાયદાની જોગવાઈઓને જ ધ્યાનમાં લઈએ તો એ સિદ્ધ થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે વર્તમાન પ્રતિવાદીઓ વિરુદ્ધના આક્ષેપિત આરોપોના સર્વ તત્વો સાબિત કર્યા છે.

માનનીય એ.પી.પી.એ આ અદાલતને મૌખિક તેમજ સમગ્ર દસ્તાવેજી પુરાવા પર પણ દોરવણી કરી અને રજૂ કર્યું કે વર્તમાન અપીલ મંજૂર થવા યોગ્ય છે. પુરાવાની વિસ્તૃત ચર્ચા કરતાં, માનનીય એ.પી.પી. શ્રીમતી ભટ્ટે આ અદાલતને ફરિયાદકર્તાના પુરાવા તરફ દોર્યું અને ભારપૂર્વક રજૂ કર્યું કે અપરાધસ્થને પહોંચી બાદ રકમ સ્વીકારનાર પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૩ હતો, જ્યાંથી તેને ઝડપી લેવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું કે આરોપી ક્રમાંક ૨, જે સાથે હતો, તેના હાથ પણ રંગાયેલા હતા. તેમણે વધુમાં રજૂ કર્યું કે ચુકાદો એટલો તર્કવિરુદ્ધ છે કે તેને પલટાવી દેવાની જરૂર છે. માંગણી સાબિત થઈ હતી. માત્ર એટલા માટે કે ફરિયાદકર્તા સો મિલનો માલિક નહોતો, તે ફરિયાદ દાખલ કરી શકતો નહોતો. શ્રીમતી ભટ્ટે વધુમાં રજૂ કર્યું કે આ એવો કેસ છે જેમાં માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે પુરાવાનું ખોટું વાચન કર્યું છે, કારણ કે તેઓ વાટાઘાટો કરી રહ્યા હતા અને વાટાઘાટો થયા બાદ આરોપી અપરાધસ્થને પહોંચી ગયો હતો. તેથી, વિવાદિત ચુકાદો અને આદેશ ૨૬ અનર બરતરફ કરવામાં આવવો જોઈએ અને અપીલ મંજૂર કરવી જોઈએ.

૭. આની સામે, પ્રતિવાદી નં. ૨ માટેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી ધોતરે એ રજૂઆત કરી છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨એ ક્યારેય રકમની માંગણી કરી નથી. તથ્યના નિષ્કર્ષમાં કોઈ ખામી કાઢી શકાય તેમ નથી. શ્રી ધોતરેના જણાવ્યા મુજબ, આ જ તથ્યનો આધાર કે તમામ આરોપીઓ રકમની માંગણી કરી રહ્યા હતા જેથી સો મિલના માલિકો વિરુદ્ધ કેસ દાખલ ન થાય, તે યોગ્ય નથી અને ફરિયાદો

પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી. મૂળ ફરિયાદી આવા એક ફરિયાદમાં આરોપી હતા, અને તેથી, વર્તમાન અપીલ ફગાવવામાં આવવા યોગ્ય છે. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ધોતરે સર્વોચ્ચ અદાલતના પંજાબ રાજ્ય વિરુદ્ધ મદન મોહન લાલ વર્મા, નોંધાયેલ ૨૦૧૩ ૧૪ એસસીસી ૧૫૩ અને હરિ દેવ શર્મા વિ. રાજ્ય (દિલ્હી વહીવટ), નોંધાયેલ એઆઈઆર ૧૯૭૬ એસસી ૧૪૮૯ના નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે. વિદ્વાન વકીલ શ્રી અધવર્યુએ આ અદાલતને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ચુકાદા અને ફરિયાદ પરથી પસાર કરી હોવાનું દર્શાવ્યું અને રજૂઆત કરી કે આરોપી નં. ૪ વિરુદ્ધ માંગણી, સ્વીકાર અને વસૂલાત બાબતે કંઈ જ નથી. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે માત્ર એ કારણે કે તે વિભાગમાં કાર્યરત વ્યક્તિ હતો, તેને દુરાશયપૂર્વક આ કેસમાં ફસાવવામાં આવ્યો છે, અને તેથી, વર્તમાન અપીલ ફગાવવામાં આવવા યોગ્ય છે.

૮. નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલત સમક્ષ થતી અપીલની સુનાવણીનું સંચાલન અને નિયમન કરનારા સિદ્ધાંતો સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં અત્યંત સંક્ષિપ્ત રીતે સ્પષ્ટ કર્યા છે. “એમ.એસ. નારાયણ મેનન @ માણી વિ. રાજ્ય કેરળ અને અન્ય” ના મામલે, (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની શક્તિઓનું વર્ણન કર્યું છે. નિર્ણયના પરા પજમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૫૪. કોઈ પણ સંજોગોમાં, વડી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલ તરીકે માન્ય રાખી અપીલની સુનાવણી કરી હતી, ત્યારે હકીકતમાં તે પુનરીક્ષણાધિકારનું પ્રયોગ કરી રહી હતી. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ વડી અદાલતે કાનૂની સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ હતા કે જ્યાં બે અભિપ્રાયો શક્ય હોય, ત્યાં અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ.

૯. વધુમાં, “ચંદ્રપ્પા વિ. કાર્ણાટક રાજ્ય” ના મામલામાં, જેનું (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ માં પ્રકાશન થયેલું છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા હતા;

૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા વિચારપૂર્વકના મતે, અપીલ અદાલતની સત્તાઓ અંગે, દોષમુક્તિના આદેશ સામેની અપીલનું નિરાકરણ કરતી વખતે, નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો પ્રગટ થાય છે; [૧] અપીલ અદાલતને દોષમુક્તિના આદેશનો આધાર બનેલા પુરાવાનું સંપૂર્ણપણે પુનરીક્ષણ, પુનર્મૂલવણી અને પુનર્વિચાર કરવાની પૂર્ણ સત્તા છે. [૨] દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના પ્રયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતી નથી અને તેની સમક્ષ રહેલા પુરાવાના આધારે અપીલ અદાલત તથ્ય તથા કાયદા બંનેના પ્રશ્નો અંગે પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે. [૩] “પર્યાપ્ત અને બળવાન

કારણો”, “સારા અને પૂરતા આધાર”, “અતિશય મજબૂત પરિસ્થિતિઓ”, “તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો”, “સ્પષ્ટ ભૂલો” વગેરે જેવા વિવિધ અભિવ્યક્તિઓનો આશય દોષમુક્તિ સામેની અપીલમાં અપીલ અદાલતની વ્યાપક સત્તાઓને સંકુચિત કરવાનો નથી. આવી શબ્દરચનાઓ તો પુરાવાનું પુનરીક્ષણ કરીને પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની અદાલતની સત્તાને ઘટાડવા કરતાં, દોષમુક્તિમાં હસ્તક્ષેપ કરવા બાબતે અપીલ અદાલતની અનિરુદ્ધાને ભારપૂર્વક દર્શાવતી ભાષાકીય શોભા માત્ર છે. [૪] તેમ છતાં, અપીલ અદાલતે મનમાં રાખવું આવશ્યક છે કે દોષમુક્તિના કિસ્સામાં આરોપીના પક્ષે ક્લિંગણિત અનુમાન કાર્યરત રહે છે. પ્રથમ, દંડશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત મુજબ, જેમાં દરેક વ્યક્તિને દોષી સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી નિર્દોષ માનવામાં આવે છે, આરોપીને નિર્દોષતાનું અનુમાન પ્રાપ્ત હોય છે. ક્ષિત્રીય, આરોપીએ પોતાની દોષમુક્તિ પ્રાપ્ત કરી હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ મજબૂત બને છે, પુનઃપુષ્ટિ પામે છે અને દઢ થાય છે. [૫] જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલ અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ દોષમુક્તિના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૦. આ રીતે, સ્થિર સિદ્ધાંત છે કે અપીલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે જો બે વાજબી દૃષ્ટિકોણો / નિષ્કર્ષો શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૦. “સ્ટેટ ઓફ ગોવા વિ. સંજય ઠક્કાન એન્ડ અનર.” ના મામલામાં પણ, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૭૫ માં પ્રકાશિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા મામલાઓમાં વડી અદાલતની સત્તાઓને ફરીથી દૃઢરૂપે પુનરાવર્તિત કરી છે. ઉક્ત નિર્ણયના પર ૧૬ માં, અદાલતે નીચે મુજબ નોંધ્યું છે;

૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે અપીલમાં સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે અપીલ અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં, સિવાય કે નીચલી અદાલતનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી દૂષિત થયેલો હોય અને પહોંચવામાં આવેલો નિષ્કર્ષ કોઈપણ વાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પહોંચવામાં ન આવી શકે એવો હોય; અને તેથી તે નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ ગણવો પડે. માત્ર એટલા માટે કે બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય હોય, અપીલ અદાલત નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદાને ઉથલાવી નાખે એવો દૃષ્ટિકોણ અપનાવશે નહીં. જોકે, જો અપીલ અદાલતનું એવું માનવું હોય કે નીચલી અદાલત દ્વારા પહોંચવામાં આવેલો નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે અને અદાલતે કાયદામાં સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે તથા રેકૉર્ડ મહત્વપૂર્ણ પુરાવાની અવગણના કરી છે, તો અપીલ અદાલતને પુરાવાનું પુનર્મૂલવવું કરવાની સત્તા છે. આવા સંજોગોમાં, રેકૉર્ડ પર મુકાયેલા સામગ્રીના આધારે ન્યાયસંગત નિર્ણય પર પહોંચવા માટે, આરોપિત ગુનાના આચરણ સાથે આક્ષેપિત દરેક આરોપીનું કોઈ જોડાણ છે કે નહીં તે શોધી કાઢવા અપીલ અદાલત પર પુરાવાનું પુનર્મૂલવવું કરવાનો કર્તવ્ય આવે છે.

૧૧. સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા “ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. રામ વીર સિંહ અને અન્યો”, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ.ના કેસોમાં સમાન સિદ્ધાંત પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યો છે.

૫૫૫૩ અને “ગિરજા પ્રસાદ (મૃત) દ્વારા કાનૂની પ્રતિનિધિઓ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય”, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૮૯. આ રીતે, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલત જે અધિકારોનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સુસ્થિર થઈ ચૂક્યા છે.

૧૨. “લૂના રામ વિ. ભૂપત સિંહ અને અન્ય”ના કેસમાં, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૯) એસ.સી.સી. ૭૪૯માં છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા ૧૦ અને ૧૧માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

“૧૦. વડી અદાલતે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષની આવૃત્તિ સ્પષ્ટપણે વિશ્વસનીય નહોતી. કહેવાતા પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ પૈકી કેટલાકે જણાવ્યું કે મૃતકનું મૃત્યુ આરોપી દ્વારા તેની પગની ઘૂંટી મરડી નાખવામાં આવી હોવાથી થયું. અન્યોએ કહ્યું કે તેનું ગળું દબાવવામાં આવ્યું હતું. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો હતો કે ઈજાગ્રસ્ત સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા. જે ડોક્ટરે શવપરીક્ષણ કર્યું હતું અને સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી, તેમણે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે બસ ચાલતી સ્થિતિમાં હોય ત્યારે કોઈ વ્યક્તિને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવું શક્ય નહોતું.

૧૧. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલના પરિમાણોને ધ્યાનમાં લેતાં, આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા અમે ઈચ્છુક નથી. વડી અદાલતનો અભિપ્રાય તર્કવિરુદ્ધ કહેવાય તેમ નથી અને પુરાવાના આધારે શક્ય અભિપ્રાય છે.”

૧૩. સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના “મૂક્કીયા અને અન્ય વિ. રાજ્ય, પોલીસ નિરીક્ષક, તમિલનાડુ દ્વારા પ્રતિનિધિત” કેસમાં, જે એઆઈઆર ૨૦૧૩ એસસી ૩૨૧ માં અહેવાલિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા જ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

જ. વિવાદિત નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવાની મૂલવણી કરીને, તેમની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો અંગે આરોપીઓને નિર્દોષ છોડી મુક્યા હતા. રાજ્ય દ્વારા દાખલ અપીલમાં, વડી અદાલતે, વિવાદિત આદેશ દ્વારા, તે નિર્ણયને રદ કરીને ભારતીય દંડ સંહિતા ની કલમ ૩૦૨ ને કલમ ૩૪ સાથે વાચીને આરોપીઓને દોષિત ઠેરવ્યા અને આજીવન સખત કેદની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વકીલે ખૂબ જ ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે નીચલી અદાલતના નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવીને વડી અદાલતે પોતાની અધિકારક્ષેત્રની સીમા વટાવી છે, તેથી હવે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે દાખલ અપીલમાં વડી અદાલતની વ્યાપ્તિ અને સત્તાનો વિશ્લેષણ કરીએ. આ અદાલતે ચુકાદાઓની એક શ્રેણીમાં વારંવાર સ્પષ્ટ કર્યું છે કે પ્રથમ અપીલી અદાલત તરીકે વડી અદાલત, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલ પર

વિચાર કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન કરવા અને આવશ્યક જણાય તો તેની પુનર્મૂલવણી કરવા માટે અધિકૃત જ નહીં, પરંતુ આવશ્યકતાપૂર્વક બંધાયેલ પણ હતી; તેમ છતાં, હસ્તક્ષેપ કરવાનો પ્રશ્ન આવે ત્યારે અદાલતે રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે આરોપિતોનો દોષ નિર્વિવાદ રીતે સિદ્ધ થયો છે એવી સંપૂર્ણ ખાતરી પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ, અને માત્ર એટલા કારણે નહીં કે વડી અદાલત એક વધુ સંભવિત અથવા ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ અપનાવી શકે. ઉપરોક્ત બાબત સિવાય, જ્યાં અપીલના વિચારણાની વ્યાપ્તિ અને ઊંડાણનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં અપીલ દોષસિદ્ધિ સામેની હોય કે નિર્દોષ છૂટકારા સામેની, તેની સાથે નિપટવામાં કોઈ ભેદભાવ કે અભિગમમાં કોઈ તફાવત કલ્પાયેલો નથી. [વીડ સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન વિરુદ્ધ સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૭૩]

૧૪. નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલોમાં પણ એ સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે જ્યારે નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલ કારણો યોગ્ય અને સુસંગત જણાય, ત્યારે અપીલ અદાલતને ચુકાદો પુનર્લખવાની અથવા નવા તર્કો આપવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી. આ સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલતે “કર્ણાટક રાજ્ય વિ. હેમારેડ્ડી”ના કેસમાં, એર ૧૯૮૧, સુપ્રીમ કોર્ટ ૧૪૧૭,માં પ્રતિપાદિત કર્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે;

...આ અદાલતે ગિરિજા નંદિની દેવી વિ. બિગેન્દ્ર નંદિની ચૌધરી માં (૧૯૬૭) ૧ એસ.સી.આર. ૯૩:(એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૧૨૪) અવલોકન કર્યું છે કે પુરાવા અંગે અપીલ અદાલતનું કર્તવ્ય નથી કે તે પુરાવાનું પુનર્વર્ણન કરે અથવા નીચલી અદાલતે આપેલા કારણોનું પુનરાવર્તન કરે; જે અદાલતના નિર્ણય સામે અપીલ છે, તેના દ્વારા આપેલા કારણો સાથે સામાન્ય સંમતિની અભિવ્યક્તિ, સામાન્ય રીતે પૂરતી ગણાશે.

૧૫. તાજેતરના એક નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે “શિવશરણાપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય”, જેટે ૨૦૧૩ (૭) એસસી ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

આ અપીલી અદાલત સમગ્ર પુરાવાનું પુનર્મૂલવણ કરવા સક્ષમ છે, તેમ છતાં અન્ય કેટલાક સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું રહે છે અને ધ્યાનમાં રાખવું પડે છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના પરિણામે નિર્દોષિતાની દ્વિગુણ ધારણા ઊભી થાય છે.

૧૬. તેથી, અપીલી અદાલત જો નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલ કારણો અને અભિપ્રાય સાથે સહમત હોય, તો પુરાવાની ચર્ચા આવશ્યક નથી.

૧૭. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદો અને આદેશનું અવલોકન કર્યું છે. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાનું પણ પરીક્ષણ કર્યું છે અને અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા

કરવામાં આવેલી દલીલોનો પણ વિચાર કર્યો છે. સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન કરતા, તથ્યો અંગેના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય તેમ નથી અને તેને તર્કવિરુદ્ધ પણ કહી શકાય તેમ નથી. નોંધનીય છે કે આ અપીલ સ્વીકારતી વખતે મુખ્ય વ્યક્તિ એટલે કે આરોપી નં. ૧ સામેની અપીલ સ્વીકારવામાં આવી ન હતી. ઉદ્દેશ કરવો જરૂરી છે કે આ અપીલ અંતિમ રીતે આ વડી અદાલતમાં પહોંચવા માટે ૨૫ વર્ષ લાગ્યા છે અને આ સમયગાળા દરમિયાન આરોપી નં. ૩ અને પનું અવસાન થયું છે. પ્રતિવાદી નં. ૪નો મામલો લેતાં, સર્વોચ્ચ અદાલતના મુરલીધર ઉર્ફે ગિદ્દા તથા અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૨૦૦ના ચુકાદામાં, જેમાં નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલોમાં હસ્તક્ષેપ માટેના માપદંડો પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યા છે, તે આ અદાલત દ્વારા ધ્યાનમાં રાખવામાં આવ્યા છે, અને તેથી જ્યારે પ્રતિવાદી નં. ૪ – મૂળ આરોપી નં. ૪ સામે કોઈ માંગણી નહોતી, કોઈ સ્વીકાર નહોતો અને કોઈ પુરાવો પણ નહોતો, ત્યારે પ્રતિવાદી નં. ૪ સામેની અપીલ રદ થવાને પાત્ર છે. આ બાબતમાં મારા મતને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના મુરલીધર ઉર્ફે ગિદ્દા તથા અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૨૦૦ તથા સત્વીરસિંહ વિ. દિલ્હી રાજ્ય શ્રૂ સી.બી.આઈ., એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૩૭૯૮ના ચુકાદાઓથી વધુ બળ મળે છે.

૧૮. આ અદાલતને હવે એકમાત્ર જીવિત બચેલા આરોપી, એટલે કે આરોપી નં. ૨, વિરુદ્ધની અપીલ સુધી લઈ જાય છે. ફરિયાદકર્તાએ પોતાના ૪ મુખ્ય—

વિરોધી પુછપરછ દરમિયાન સ્વીકારી લીધું છે કે જંગલ અધિકારીઓ પર દબાણ લાવવાના હેતુથી તેણે ફરિયાદ દાખલ કરી હતી, તથા પ્રતિવાદી નં. ૨ અને જ દ્વારા કોઈ માગણી કરવામાં આવી નહોતી, અને જો કોઈ માગણી કરવામાં આવી હોય તો તે આરોપી નં. ૧ દ્વારા કરવામાં આવી હતી, આ હકીકતના પ્રકાશમાં આ અદાલતે આરોપી નં. ૧ અંગેની વર્તમાન અપીલને પણ સ્વીકારી નથી. વડી અદાલતના ભાનુશંકર પોપટલાલ વિ. ગુજરાત રાજ્યના, ફોજદારી અપીલ નં. ૪૬૩ વર્ષ ૧૯૭૮ના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતાં, મને વિદ્વાન અતિરિક્ત સરકારી વકીલ શ્રીમતી ભદ્ર દ્વારા માનનીય નીચલી અદાલતના નિર્ણયને ઉથલાવી દેવા કરાયેલી દલીલોમાં કોઈ જ તર્કસંગતતા જણાતી નથી. આક્ષેપિત ચુકાદો પુરાવા અધિનિયમના સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ હોવાથી તેમાં પણ કોઈ ખામી કાઢી શકાય તેમ નથી. રેકૉર્ડ પર રહેલું દસ્તાવેજી પુરાવું આ અદાલતને વિદ્વાન નીચલી અદાલતે લીધેલા મતથી જુદો મત સ્વીકારવા દેતું નથી. વર્તમાન અપીલમાં પણ નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષને ખંડન કરવા માટે કંઈ જ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી કે દર્શાવવામાં આવ્યું નથી. રેકૉર્ડ પરના પુરાવાને પણ ધ્યાનમાં લેતાં, વિદ્વાન અતિરિક્ત સરકારી વકીલ આરોપીઓ સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપને સાબિત કરી શક્યા નથી અને આ અદાલતને વિદ્વાન નીચલી અદાલતે લીધેલા મતથી જુદો મત લેવા માટે પ્રેરિત કરી શક્યા નથી. આમ, પુરાવામાંથી જ સ્પષ્ટ થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે પોતાનો કેસ વાજબી સંશયથી પરે સાબિત કર્યો નથી.

૧૯. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં, મારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ નીચલી અદાલતે પ્રતિવાદીઓને તેમના પર મૂકાયેલા આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવા અંગે પૂર્ણતઃ યોગ્યતા દાખવી હતી. મને જણાય છે કે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણો સર્વથા ન્યાયસંગત તથા યોગ્ય છે અને આવા તારણો નોંધવામાં તેની તરફે કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે ખામી આચરવામાં આવી નથી. તેથી, હું નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણો, અંતિમ નિષ્કર્ષ અને તેમાંથી પરિણામેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સાથે પૂર્ણપણે સહમત છું અને તેથી તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈ કારણ જોતી નથી.

૨૦. જોકે પ્રતિવાદી નં. ૧, ૩ અને ૫નું અવસાન થઈ ચૂક્યું છે, તેમ છતાં તેમના સંબંધે નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો પુષ્ટિ કરવો પડશે, કારણ કે એક વખત આ અદાલતે પ્રતિવાદી નં. ૧ વિરુદ્ધ અપીલ કરવાની પરવાનગી પણ મંજૂર કરી નહોતી, અને તેમના સંબંધે નિર્દોષ છૂટકારો પુષ્ટિ પામેલો હતો. પ્રતિવાદી નં. ૩ અને ૫ બાબતે, એવી કોઈ બાબત રેકૉર્ડ પર મૂકાઈ નથી કે તેમણે રકમની માંગણી કરી હતી અથવા તે સ્વીકારી હતી. તેમની હાજરી પણ મળી આવી નહોતી, અને તેમના સંબંધે પણ અપીલ રદ કરવામાં આવે છે. આ આદેશ આવશ્યક છે, કારણ કે તેમનું અવસાન થઈ ચૂક્યું છે અને તેઓ સરકારી કર્મચારી હતા, તેથી તેમના નિવૃત્તિ લાભો અંગે નિર્ણય કરવો પડશે; અને માત્ર એટલા માટે કે અબેટમેન્ટ લાગુ પડ્યું હોત નહીં, મેં તેમના સંબંધે પણ ગુણદોષના આધારે મુદ્દાનો નિર્ણય કર્યો છે.

૨૧. પરિણામે, વર્તમાન અપીલ આથી ફગાવવામાં આવે છે. આક્ષેપિત ચુકાદો અને નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. પ્રતિવાદી-આરોપીઓ સામે મૂકાયેલા તમામ આરોપોમાંથી તેઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવે છે. રે અને પી. નીચલી અદાલતમાં પાછા મોકલવામાં આવે. જમીન અને જમીનનામું, જો કોઈ હોય, તો મુક્ત કરવામાં આવે છે. જમીનદાર પણ, જો કોઈ આપવામાં આવ્યો હોય, તો મુક્ત કરવામાં આવે છે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયાધીશ)

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.